

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยคั้งนั้นรัฐธรรมนูญของทุกประเทศจึงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้อย่างชัดเจน สำหรับประเทศไทยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติสาระสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยตรงไว้หลายประเด็นในหมวด 7 เช่น มาตรา 163 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอ ต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติตามที่กำหนดในหมวด 3 และหมวด 5 แห่งรัฐธรรมนูญนี้ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติตามมาตรา 165 วรรคหนึ่ง สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาต้องให้ผู้แทนของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นชี้แจงหลักการของร่างพระราชบัญญัตินั้น และคณะกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นจะต้อง ประกอบด้วยผู้แทนของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นจำนวนไม่น้อยกว่า หนึ่งในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด ด้วย มาตรา 164 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภามีมติตามมาตรา 274 ให้ถอดถอนบุคคลตามมาตรา 270 ออกจากตำแหน่งได้ มาตรา 165 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติ การจัดทำให้มีการออกเสียงประชามติให้กระทำได้ในเหตุ ดังต่อไปนี้ (1) ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่ากิจการในเรื่องใดอาจกระทบผลประโยชน์ของประเทศชาติหรือประชาชน นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีอาจปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้มีการออกเสียงประชามติได้ (รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 : หมวด 7) นอกจากนั้นมาตรา ๓๐ (ความเสมอภาค) ได้บัญญัติว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย

หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษา
อบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้
สาเหตุที่มีการบัญญัติให้มีการปฏิบัติอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและ
สตรีไว้ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากความเสมอภาคระหว่างบุรุษและสตรีเป็นประเด็นสากลที่ทั่ว
โลกทุกประเทศ และองค์การสหประชาชาติให้ความสำคัญในลำดับต้น ๆ การเปิดโอกาส
เพื่อให้สตรีได้มีบทบาทในการตัดสินใจมากขึ้นจึงได้รับการสนับสนุนอย่างมาก โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งสตรีต้องมีบทบาทร่วมรับผิดชอบทางสังคมและการเมืองมากขึ้น เพราะการตัดสินใจ
ในทางการเมืองเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเรื่องที่ตัดสินใจเป็นเรื่องของ
นโยบาย กฎหมาย ระเบียบงบประมาณ การอนุมัติโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อคน
ในสังคมและชุมชนส่วนใหญ่ หรือหากวิเคราะห์ในมุมมองแนวคิดสตรีนิยม การมีส่วนร่วม
ทางการเมืองของผู้หญิงถือเป็นสิทธิที่เท่าเทียมกันในสถานะที่เป็นมนุษย์เช่นเดียวกับผู้ชาย
ผู้หญิงมีความคิดเป็นของตนเอง มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี มีความ
สนใจ ห่วงใยในมุมมองของตนเองที่อาจแตกต่างจากความคิดของผู้ชาย ประโยชน์ที่ได้รับ
จากการที่ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองจึงเกิดขึ้นกับสังคมโดยรวม
ไม่เฉพาะตัวผู้หญิงเองเท่านั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีนั้นอาจทำได้หลายทาง
ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งปัจจุบันถึงแม้ว่าบทบาทของสตรีจะยังอยู่ในระดับที่ต่ำอยู่ แต่ก็มี
ตัวอย่างมากมายที่แสดงให้เห็นว่า เมื่อสตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองหรือการบริหารแล้ว
สามารถก่อให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสังคมได้อย่างกว้างขวางรอบด้าน ในฐานะที่สตรี
เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคมการตัดสินใจใดๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ย่อมมีผลกระทบต่อวิถี
ชีวิตของสมาชิกแต่ละคนในสังคม สตรีจึงต้องเข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจเพื่อให้การจัดสรร
และควบคุมทรัพยากรต่างๆ สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มตนเองด้วย ซึ่งความเสมอ
ภาคของสตรีและบุรุษในทางการเมืองมีสองประการ คือ ความเสมอภาคในการเป็นผู้แทน
ในระดับต่างๆ และความเสมอภาคในการได้รับประโยชน์จากการกำหนดนโยบายและการ
บริหารของภาครัฐ

สำหรับประเทศไทย สตรีไทยมีส่วนร่วมและมีสิทธิทางการเมืองที่จะออกเสียงและ
ลงสมัครรับเลือกตั้งมาเกือบ 80 ปีแล้ว นับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบ
ประชาธิปไตย เมื่อปี พ.ศ. 2475 และมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรก โดยบัญญัติ
ให้สิทธิแก่ทั้งบุรุษและสตรีอย่างเท่าเทียมกันในการออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งนับเป็นก้าวสำคัญ
ของการรับรองสิทธิของสตรีให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ในขณะที่หลายประเทศยัง

ไม่ยินยอมให้สิทธิดังกล่าวแก่สตรี และหลังจากนั้นก็มีการเรียกร้องให้มีการบรรจุหลักความเสมอภาคของสตรีไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งประสบความสำเร็จและมีการระบุหลักการ “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” ไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหลายฉบับเรื่องความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมของบุคคลในด้านต่างๆ แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างเพศยังมีความเหลื่อมล้ำกันเป็นอย่างมากในระบบการเมืองไทย ซึ่งข้อจำกัดมิใช่ข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย แต่เป็นข้อจำกัดทางด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและข้อจำกัดด้านอื่นๆ เมื่อพิจารณาถึงสถิติข้อมูลการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีตพบว่า ผู้หญิงได้เป็นรัฐมนตรีมีน้อยมาก ซึ่งประเทศไทยเริ่มมีรัฐมนตรีหญิงเมื่อ พ.ศ. 2519 สมัยรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร หลังจากนั้นในรัฐบาลต่อๆมาก็มีบ้าง ไม่มีบ้าง จนกระทั่ง พ.ศ. 2538 - 2539 ในรัฐบาล นายบรรหาร ศิลปอาชา ที่มีรัฐมนตรีหญิงเพิ่มขึ้น คือ มี 3 คน แล้วลดลงเหลือเพียง 1 คน ในรัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (พ.ศ. 2540) คือคุณหญิงนางเยาว์ ชัยเสรี และมีคุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ เพียง 1 คน ในสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย (พ.ศ. 2540 - 2544) และจนรัฐบาล ของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 - 2549) ที่มีรัฐมนตรีหญิง 3 คน (เดิม 2 คน และเพิ่มอีก 1 คน) คือ นางสุดารัตน์ เกตุราพันธุ์ นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ และนางสิริกิติ์ มณีรินทร์ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ ทำให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 แบบ คือ แบบเขต 400 คน และบัญชีรายชื่อ 100 คน จำนวนรวม 500 คน และมีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 200 คน แทนการแต่งตั้งดังอดีต ซึ่งทำให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีมากขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมา จากการเลือกตั้งเมื่อต้นปี พ.ศ. 2544 โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีจำนวนรวม 46 คน (แบบแบ่งเขต 39 คน บัญชีรายชื่อ 7 คน) จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวม 500 คน คิดเป็น ร้อยละ 9.2 ต่ำกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนหญิงเฉลี่ยของโลก (ร้อยละ 13.9) ยุโรป (ร้อยละ 16.4) อเมริกา (ร้อยละ 15.3) เอเชีย (ร้อยละ 14.9) (Inter-Parliamentary Union, 2001) ส่วนจำนวนสมาชิกวุฒิสภา (จากการเลือกตั้งเมื่อ ต้นปี พ.ศ. 2543) ผู้หญิง มี 21 คน คิดเป็น ร้อยละ 10.50 ต่ำกว่าจำนวนสมาชิกวุฒิสภาเฉลี่ยของโลก (ร้อยละ 13.1) ยุโรป (ร้อยละ 13.4) อเมริกา (ร้อยละ 15.3) เอเชีย (ร้อยละ 15.7) (ถวิลวดี บุรีกุล, 2544 : 2)

ส่วนสถิติในปี พ.ศ. 2552 มีสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรสตรีในระบบแบ่งเขต 54 คน (12.0 %) เป็นชาย 346 คน (88.0 %) ระบบสัดส่วนเป็นสตรี 7 คน (8.8 %) เป็นชาย 73 คน (91.2 %) เป็นสมาชิกวุฒิสภาสตรี 24 คน (16.0 %) เป็นสมาชิกวุฒิสภายชาย 126 คน (84.0 %) สตรีในการเมืองระดับท้องถิ่นปี 2552 พบว่า มีสตรีได้รับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 7 คน (9.33 %) เป็นชาย 68 คน (90.66 %) เป็นสมาชิกสภาจังหวัด สตรี 238 คน (11.48 %) เป็นชาย 1,989 คน (88.52 %) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็น สตรีมีเพียง 291 คน (11.35 %) ในขณะที่เป็นชาย 5,769 คน (9.86 %) สถาบันวิจัยบทบาท หญิงชายและการพัฒนา. 2554 : ออนไลน์) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับหลายๆประเทศ แล้วบทบาทของสตรีไทยอยู่ในอันดับ 73 ของโลก สำหรับประเทศในทวีปเอเชียที่มีจำนวน สมาชิกวุฒิสภามากกว่าไทยคือ เวียดนาม (อันดับ 16) จีน (อันดับ 24) อิสราเอล (อันดับ 48) คาซัคสถาน (อันดับ 63) มาเลเซีย (อันดับ 63) ซิเรีย (อันดับ 63) ภูฏาน (อันดับ 72) (J. Baylis and S. Smith. 2001 : 23) ซึ่งถึงแม้หญิงไทยจะมีบทบาทสำคัญยิ่ง ต่อการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประเทศ แต่ยังมีอุปสรรคที่ ไม่เอื้อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้เต็มตามศักยภาพในทุกด้าน เพราะการไม่ได้รับ การศึกษา การขาดแรงกระตุ้น สนับสนุนจากบุรุษ และสตรีด้วยกันเอง ขาดการฝึกอบรมใน การพัฒนาความรู้ ทักษะคิดและทักษะต่างๆที่ทันสมัย การขาดโอกาสในการมีที่ทำกินและ ดินเชื่อ นอกจากนี้ กระบวนการหล่อหลอมทางสังคมและทัศนคติดั้งเดิมเกี่ยวกับบทบาทชาย หญิง ภาระในการให้กำเนิดบุตรและการเป็นมารดา ตลอดจนความไม่เท่าเทียมกันอันเกิดจาก กฎหมายต่าง ๆ ยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ตามศักยภาพสตรี รวมทั้งการมีส่วน ร่วมทางการเมืองของสตรีจึงก็ยังมีไม่มากนัก แม้กฎหมายจะระบุ สตรีมีสิทธิเท่าเทียมกับบุรุษ แต่ในทางปฏิบัติยังคงมี ความเหลื่อมล้ำตามเกณฑ์ของสังคม และการที่สตรีถูกเลือกปฏิบัติ ยังคงเห็นอยู่มากในสังคมไทย ฉะนั้นการก้าวเข้าสู่สังคมที่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงกับชาย นั้นจำเป็นจะต้องแสดงศักยภาพการทำงานทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพของสตรี ทัดเทียมบุรุษทุกประการ การมีความจริงใจในการน่านโยบายส่งเสริมทางการเมืองของสตรี ไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานทางการเมือง พรรคการเมือง องค์กรต่างๆ สื่อมวลชน กลุ่มพลัง การเมืองภาคประชาชนหรือแม้ในสถานศึกษา และนักวิชาการล้วนมีส่วนสนับสนุนผลักดัน การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้มากยิ่งขึ้นได้ ทั้งในระดับท้องถิ่น และ ระดับชาติเพื่อไม่ให้เกิดการสูญเปล่าของทรัพยากรผู้หญิงที่มีจำนวนครึ่งหนึ่งของประชากร ทั้งหมด ดังนั้นสถาบันทางการเมือง องค์กรต่างๆ ตั้งแต่รัฐบาล พรรคการเมือง กลุ่มผลักดัน

สาธารณะ กลุ่มการเมือง ภาคประชาชน รวมทั้งสื่อมวลชนต้องร่วมแรงร่วมใจกันทุกๆฝ่าย ในการสนับสนุนผลักดันให้สตรีเข้ามามีบทบาททางการเมือง

จากปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าว ทำให้มีความพยายามที่จะสนับสนุนบทบาทของสตรีในทางการเมืองและในด้านอื่น ๆ มากขึ้นทั้งในระดับนานาชาติและในประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากกฎบัตรขององค์การสหประชาชาติที่ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2488 ได้ให้การยอมรับในความเสมอภาคระหว่างบุรุษสตรี และมองความเสมอภาคในแง่ของสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งสำคัญ โดยระบุไว้ในจุดมุ่งหมายว่า “เพื่อบรรลุความร่วมมือระหว่างประเทศในการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานสำหรับทุกคน โดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ เพศ ภาษาหรือศาสนา” กระบวนการพัฒนาสตรีเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในระดับสากล โดยองค์การสหประชาชาติได้จัดการประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องสตรีถึง 4 ครั้ง คือ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2550 : 7)

ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2518 ณ กรุงเม็กซิโกซิตี ประเทศเม็กซิโก ซึ่งองค์การสหประชาชาติ ได้จัดให้มีการประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องสตรีเป็นครั้งแรก โดยที่ประชุมกำหนดเป้าหมายหลัก คือ ความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพ และยังได้มีการประกาศในปี พ.ศ. 2518 เป็นปีสตรีสากล ซึ่งปีดังกล่าวถือเป็นจุดเปลี่ยนให้ประเด็นของสตรีกลายเป็นจุดสนใจขึ้นมา โดยองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 - 2528 เป็นทศวรรษสตรีแห่งสหประชาชาติ

ครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2523 ณ กรุงโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก ได้มีการเน้นย้ำถึงหลักการพื้นฐานและวัตถุประสงค์ของแผนปฏิบัติการเพื่อสตรีว่าด้วยความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพ ว่ายังมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์และถือเป็นพื้นฐานของการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการเพื่อทศวรรษสตรีในช่วง 5 ปีหลังของทศวรรษ 2523 - 2528 โดยเน้นเป็นพิเศษที่ 3 องค์ ประกอบหลักของการพัฒนาสตรีคือ การจ้างงาน สุขภาพอนามัย และการศึกษา

ครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2528 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดทศวรรษเพื่อสตรี โดยประชุม ณ กรุงไนโรบีประเทศเคนยา การประชุมดังกล่าว เป็นการทบทวนและประเมินความสำเร็จของทศวรรษสตรีของสหประชาชาติ รวมทั้งได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ไนโรบี

เพื่อความก้าวหน้าของสตรี (Nairobi Forward-looking Strategies for the Advancement of Women) เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทระดับโลกว่าด้วยการส่งเสริมความเสมอภาค การมีส่วนร่วมของสตรีในกระบวนการพัฒนาและการสร้างสันติภาพ

ครั้งที่ 4 ระหว่างวันที่ 4 – 15 กันยายน พ.ศ. 2538 ณ กรุงปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้เข้าร่วมประชุม 189 ประเทศได้มีการร่วมลงนามรับรองปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่ง (Beijing Declaration and Platform for Action 2538 – 2547) ซึ่งสะท้อนถึงความมุ่งมั่นของนานาชาติต่อการสร้างความเสมอภาคหญิงชาย ได้มีการเน้นย้ำถึงการสร้างกระแสความเสมอภาคหญิงชาย (Gender Mainstreaming) จนทำให้ประเด็นบทบาทหญิงชายและความเสมอภาคกลายเป็นกระแสที่นานาชาติประเทศ รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศต่างให้ความสำคัญและถือเป็นเป้าหมายหลักที่ต้องดำเนินการให้บรรลุผล นอกจากนี้ จากการเน้นเกี่ยวกับมิติหญิงชายได้นำเข้าสู่กระแสการพัฒนาหลักตลอดการประชุมที่ปักกิ่งและได้ปรากฏในแผนปฏิบัติการปักกิ่ง ซึ่งทำให้เกิดกระแสตื่นตัวให้ความสนใจในประเด็นดังกล่าวอย่างกว้างขวางในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านสตรีในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกและองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ ได้ขานรับและกำหนดแนวทางการปฏิบัติอย่างกว้างขวาง

ส่วนในประเทศไทยได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 - ปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหาร เพื่อให้สตรีมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหาร รวมทั้งการกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศ โดยการเสริม สร้างศักยภาพสตรีให้มีความพร้อม ความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติงานอย่างอุดมการณ์ ค่านิยม จริยธรรม วัฒนธรรม ประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล รณรงค์ให้ผู้มีสิทธิให้โอกาสและสนับสนุนสตรีเสริมสร้างสมรรถนะและความเข้าใจแก่หน่วยงานที่มีความชำนาญด้านการพัฒนาภาวะผู้นำเตรียมความพร้อม ให้คำแนะนำและถ่ายทอดประสบการณ์และพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของสตรีทั้งการปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย พระราชบัญญัติ การใช้มาตรการพิเศษชั่วคราว การรณรงค์ทางการเมือง

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการรณรงค์ส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีต่อเนื่องกันมาหลายทศวรรษ แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีของไทยก็ยังคงอยู่

ในระดับที่ต่ำมาก โดยเฉพาะในมิติเกี่ยวกับการเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี และรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีเป็นอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัยเป็นจังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดขนาดใหญ่ที่มีประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่สำคัญและน่าสนใจ นับตั้งแต่มีประชาชนเข้าร่วมขบวนการขบถผู้มีบุญในสมัยรัชกาลที่ 5 การเข้าร่วมขบวนการเสรีไทยและการต่อสู้ทางการเมืองกับรัฐบาลเผด็จการ จนนายถวิล อุดล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีคนแรกของจังหวัด และจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่มีนักการเมืองระดับนายกรัฐมนตรีก็คือ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ไปลงสมัครรับเลือกตั้ง และเกิดปรากฏการณ์การใช้เงินซื้อเสียงอย่างขนานใหญ่เป็นครั้งแรกแล้วระบาดไปทั่วประเทศจนมีการเรียกขานว่าโรคร้อยเอ็ด แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ดประสบความสำเร็จทางการเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่นน้อยมาก ซึ่งผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงต่อไป

คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามวิจัยดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่
อะไรบ้าง
2. รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็น
อย่างไร
3. ผลการทดลองใช้และประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองสตรีใน
จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อทดลองและประเมินผลรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด

สมมติฐานการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมด้วยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นสมมติฐาน ดังนี้

1. ปัจจัยด้านสถานะทางการเมือง และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด
2. หลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแล้วคาดว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด สูงกว่าก่อนทดลอง

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต ไว้ดังนี้

1. พื้นที่เป้าหมาย เป็นการศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด
2. ขั้นตอนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ
 - ระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งหมด 20 อำเภอ
 - ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยการประชุมเชิงวิชาการ (Workshops) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ นักการเมือง นักวิชาการ และผู้เกี่ยวข้องวิพากษ์วิจารณ์ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไข

ระยะที่ 3 การทดลองใช้และการประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยจะทำการทดลองรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี คือ พื้นที่อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ศึกษาปัจจัย

ระยะที่ 1

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1) ประชากร ได้แก่ สตรีผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ในบัญชีเลือกตั้ง ปี 2554 จำนวน 487,385 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ;สำรวจ ณ วันที่ 30 กันยายน 2554)

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สตรีผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดร้อยเอ็ด 20 อำเภอ จำนวน 400 คนโดยใช้วิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ ทาโร่ ยามานะ (Taro Yamane. 1973 : 727)

3.1.2 ตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่

1) ตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี รวม 2 ปัจจัย 15 ตัวแปร ได้แก่

1.1) ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วยตัวแปร คือ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้

1.2) ปัจจัยด้านสภาพการเลือกตั้ง ประกอบด้วยตัวแปรคือ 1. ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง 2. การติดตามข่าวสารทางการเมือง 3. ความเลื่อมใสในพรรคการเมือง 4. การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรการเมือง 5. การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง 6. การเข้าร่วมประชาคมโครงการ

1.3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง ประกอบด้วยตัวแปรคือ 1. บทบาทของผู้นำชุมชน 2. อิทธิพลของหัวหน้าคณะหรือผู้มีบุญคุณ 3. สิ่งของแลกเปลี่ยน 4. การสัญญาว่าจะให้ กับชุมชนหรือบุคคล และ 5. การติดตามข่าวสารทางการเมือง

2) ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ในจังหวัดร้อยเอ็ด

3.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย การสร้างรูปแบบการวิจัยระยะที่ 2

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักการเมือง นักวิชาการ และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี จำนวน 30 คน ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

3.3 กลุ่มทดลองและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 3 ประกอบด้วย

3.3.1 กลุ่มทดลอง ได้แก่ สตรีผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่

อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 70 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างจากผู้นำสตรี 14 ตำบล ๆ ละ 5 คน

3.3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) ตัวแปรอิสระ

1.1) ปัจจัยด้านสภาพทางการเมือง ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง 2) ความศรัทธาในตัวนักการเมือง 3) ความเลื่อมใสในพรรคการเมือง 4) การเป็นสมาชิกองค์กรการเมือง 5) การเข้าร่วมประชาคมโครงการ 6) การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง

1.2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่

1) อิทธิพลของผู้นำชุมชน 2) อิทธิพลของหัวหน้า 3) อิทธิพลของสิ่งของแลกเปลี่ยน 4) อิทธิพลของการสัญญาว่าจะให้ 5) การติดตามข่าวสารทางการเมือง

2) ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

ในจังหวัดร้อยเอ็ด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ได้แก่ 1. การมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง 2. การติดตามข่าวสารทางการเมือง 3. การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรการเมือง 4. การร่วมประชาคมโครงการ 5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

2. การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่บุคคลหรือคณะบุคคลดำเนินกิจกรรม เพื่อส่งเสริมประชาชนให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม

3. สภาพแวดล้อมทางการเมือง หมายถึง สิ่งแวดล้อมรอบตัวทางการเมืองที่มีปฏิสัมพันธ์กับสตรีและเอื้อให้เกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วย การติดตามข่าวสารทางการเมือง สัมพันธภาพทางการเมืองกับบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว และชุมชน รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มการเมืองในชุมชนท้องถิ่น

4. ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หมายถึง ผู้มีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งวุฒิสภา พ.ศ.2550

5. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี หมายถึง ปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ประกอบด้วย

5.1 ปัจจัยด้านสภาพทางการเมือง หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวกับสถานะทางการเมืองของสตรี มี 6 ด้าน ดังนี้

5.1.1 ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับระบบการเมือง กระบวนการทางการเมือง กฎหมายรัฐธรรมนูญ และระบอบประชาธิปไตย

5.1.2 ความศรัทธาต่อตัวนักการเมือง หมายถึง ความนิยมชมชอบหรือศรัทธาต่อนักการเมืองที่ลงสมัครรับเลือกตั้งในระดับต่างๆ

5.1.3 ความเลื่อมใสต่อพรรคการเมือง หมายถึง ความนิยมชมชอบหรือศรัทธาต่อพรรคการเมืองที่มีอยู่ในระบบการเมืองปัจจุบัน

5.1.4 การเป็นสมาชิกองค์กรการเมือง หมายถึง การเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรม องค์กรชุมชน หรือองค์กรทางการเมือง เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มประชาธิปไตย กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มการเมืองท้องถิ่น และพรรคการเมือง เป็นต้น

5.1.5 การเข้าร่วมประชาคม โครงการ หมายถึง การเข้าร่วมรับฟัง แสดงความคิดเห็น และมีมติ ใน โครงการต่างๆขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานภาครัฐ

5.1.6 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง หมายถึง การเข้าร่วมเสวนาทางการเมือง การเข้าร่วมรณรงค์หาเสียง การเป็นเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้ง หรือผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้ง การเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง การเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการร่วมชุมนุมทางการเมือง เป็นต้น

5.2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง หมายถึง การสนใจทางการเมืองของสตรีตามสถานะแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง มี 5 ด้าน ดังนี้

5.2.1 อิทธิพลของผู้นำชุมชน หมายถึง การที่ผู้นำชุมชนเข้าไปมีชักจูงซึ่งนำต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

5.2.2 อิทธิพลของผู้มีบุญคุณหรือหัวหน้าคณะ หมายถึง การที่หัวหน้าของนักการเมืองที่เข้าไปชักจูง เชิญชวน ชี้นำ สตรีให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

5.2.3 อิทธิพลของสิ่งของแลกเปลี่ยน หมายถึง การที่นักการเมืองนำสิ่งของไปแลกเปลี่ยนเพื่อโน้มน้าวชักจูงจนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

5.2.4 อิทธิพลของการสัญญาว่าจะให้กับชุมชนหรือบุคคล หมายถึง การที่นักการเมืองสัญญาว่าจะให้สิ่งตอบแทนแก่ชุมชนหรือบุคคลเพื่อเป็นข้อแลกเปลี่ยนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

5.2.5 การติดตามข่าวสารทางการเมือง หมายถึง การที่สตรีสนใจในการติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อต่างๆ

6. สตรี หมายถึง สตรีผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด
2. ได้รูปแบบของการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด
3. ได้นำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด และนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันต่อไป